

14. Якобсон Л.М. Психология художественного восприятия. – М., 1964.

В статье анализируются возможности основных средств искусства в воспитании отношений полов у старшеклассников. Констатируется огромный воспитательный потенциал выдающихся художественных произведений в подготовке молодежи к жизни.

Ключевые слова: отношения полов, культура, воспитание личности.

In the article possibilities of the main means of art in education of relations of sexes are analysed for senior pupils. Enormous educational potential of prominent art works is stated in preparation of young people to life.

Key words: relations of sexes, culture, education of personality.

Мезеря І.В. – кандидат педагогічних наук, доцент Луганського інституту післядипломної освіти (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК 37.036 (477)

АРХІТЕКТОНІКА ХРЕСТОМАТІЇ З ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Н.Є. Миропольська

Стаття розкриває функції змістового наповнення хрестоматії з художньої культури для 11-ого класу. Збалансованість емоційного та інтелектуального, гармонізація особистості учня допоможуть йому відчувати, переживати слово, а за ним і долю або твір митця, а не просто фіксувати його як зовнішню інформацію, що залишається нейтральною для учня. Тексти хрестоматії мають сформулювати у старшокласників бажання знайти власне слово, а не запозичувати його в інших.

Ключові слова: художня культура, архітектоніка, старший шкільний вік.

Важливим джерелом образно-емоційного та інтелектуально-естетичного опанування зарубіжних явищ культури старшокласниками може стати хрестоматія із художньої культури як доповнення до підручника, робочого зошита та методичних матеріалів для вчителя.

Передбачаємо, що зібрані в хрестоматії матеріали дозволять розширити світогляд юних читачів із загальних і окремих певних проблем, що були стисло викладені підручнику. (Більшість з розміщених джерел пройшли повторну обробку укладача. Найчастіше мається на увазі скорочення, яким підлягали подробиці, доречні в академічних виданнях).

Головна мета хрестоматії – дати молодому читачу найцікавіший матеріал, донести думку в простій і зрозумілій формі. При цьому не перекрутити думку автора і не змінювати зміст матеріалу.

Головний критерій відбору – відповідність концепції підручників з художньої культури (рівень стандарту, академічний і профільний рівні).

Архітектоніку хрестоматії має створювати її текстовий та підпорядкований йому позатекстовий компоненти; внутрішня структура (логіка розгортання матеріалу); та зумовлена нею зовнішня структура (візуальний ряд). Основними функціями хрестоматії передбачаємо:

- 1) *розвивальну*;
- 2) *творчу*;
- 3) *культурологічну*;
- 4) *соціальну*;
- 5) *особистісно-орієнтовану*;
- 6) *естетичну актуалізацію мовних одиниць*.

Можливо, у ході роботи виникнуть нові, або щось із передбаченого на етапі підготовки хрестоматії відійде.

Стисло обґрунтуємо сутність кожної функції:

Розвивальна функція пов'язана із формуванням особистості, є характеристикою “якісних змін об'єктів” [2, с.562].

Старший шкільний вік – це вік особливо чутливий до психологічних проблем, відкриття свого внутрішнього світу, здатність емоційно сприймати природу, мистецтво, спілкування. Пристрасті в цьому віці мають як видимий, так і невидимий характер. Культурний досвід – результат багатьох, часто суперечливих культурних нашарувань.

Візуальний образ переміг сьогодні словесний, що утруднює сприймання художніх творів. Оптимізацію бачимо в обов'язковому

піднесенні світосприймання старшокласника до світосприймання дорослої людини. Залишаючи і зберігаючи своє неповторне, можливо, по-своєму цілісне і досконале, ми маємо його вдосконалювати, викликаючи нові й нові сторони учнівського інтересу до мистецтва і до навколишнього. Тоді зміни будуть дійсно якісні, позитивні; учні не зупиняться у своєму розвитку, а зможуть підійти до створення оригінального (думка, дії, продукції тощо).

Творча функція полягає у формуванні неординарного підходу до особистості, розкритті художньо-естетичного мислення школярів, їхньому спонуканні до активної роботи, завдяки чому учень розуміє, пізнає і сприймає феномен мистецтва в його певному значенні; включається в діалогічний контекст, будучи готовим до того, що в будь-який момент розвитку діалогу існують величезні забуті або нові смисли цього явища. Тому хрестоматія має включати коментар і тлумачення конотативної лексики, тобто тих слів, які відрізняються культурно-історичними асоціаціями.

Матеріал хрестоматії має будуватись на текстах і завданнях до них, що спрямовують конструктивну діяльність учнів (не тільки безпосередньо прикладну) на створення нового (також не тільки і не стільки артефакту, скільки цікавої ідеї, думки тощо).

Сучасна школа має готувати і до винаходів, і до відкриттів, активізуючи творчий потенціал людини. Знайти ті форми і методи навчання, що сприятимуть розвитку творчої самостійності індивіда, – власне, головна мета нового навчального предмета “Художня культура”, а отже, частково і майбутньої хрестоматії. Від мислення і розуміння – до активної діяльності, до здійснення тих чи інших творчих бажань чи вчинків. Адже ми виховуємо людину культури, тобто вільного громадянина, здатного до самовизначення у світі культури, який має і почуття власної гідності, і критичне мислення, що допомагає йому орієнтуватись у світі духовних цінностей і в ситуаціях, що потребують прийняття рішень. Саме творчо налаштована особистість буде спрямована на більш широке і глибоке розуміння людей не тільки своєї, а й інших культур, зберігаючи і примножуючи культурні цінності.

Культурологічна функція пов’язана з оволодінням новим твором не просто як певною одиницею, а й як соціальним і культурним надбанням у більш широкому сенсі – твір як система втілення культурних цінностей. Адже певний твір мистецтва обов’язково корелює з багатьма фактами,

оточуючими головною ідею – від костюмів зображених осіб до описів природи або втілення жестів у скульптурі тощо. І культурологічна функція має бути спрямована на акцентування духовних цінностей народу, що втілені в певному творі: географічні та історичні реалії в їхньому культурно-естетичному аспекті; лексиці, що відбиває національно-культурний компонент семантики, культурне середовище тих творів, що вивчаються.

Це має відбуватися шляхом подання учням найвизначніших творів культури, що належать до фонових (тобто загально зрозумілих) знань жителів країн, чиї твори вивчаються; художньо-краєзнавчого матеріалу; використання історико-культурного контексту, який має безліч варіантів; творчого доробку видатних перекладачів, якщо вивчається твір літератури; реалій – дійсних фактів з культури, історії країни, її героїв, традицій, звичаїв, побуту.

Таким чином, комплексна реалізація осмислення, систематизації і визначення типового чи одиничного в нових явищах і фактах вдосконалив культурологічний зміст навчання художній культурі. Ця функція спрямована на підвищення загальноосвітнього та інтелектуального рівня учнів, поліпшення їхньої естетичної грамотності. Тому вона включає як культурологічний мінімум (починаючи від знання хрестоматійних імен і творів), так і культурологічний максимум, куди входять ключові явища культури, які мають певні індивідуальні риси й розвиваються в історичному часі за власними законами, а з іншого боку, існують в контексті історично визначеного багатоманіття позицій, під значним впливом інших культур, збагачуються й набувають своєї цілісності саме завдяки цим зв'язкам.

Соціальна функція. Пізнаючи світ художній, ми виходимо за його межі схильні не тільки в творі мистецтва, але і в житті естетично оцінювати прекрасне – потворне, піднесене – низьке тощо. З другого боку, відбувається і вихід повсякденного на арену художнього. Наприклад, незважаючи на знищення, що відбуваються сьогодні щодо архітектурних пам'яток, все більше голосів виступають у їхню підтримку, підносячи до рангу естетичного об'єкта.

Естетика безпосереднього життя людини, її побуту, “проза буденного життя”, оспівана творами мистецтва, формує цілісність людини, яка живе в глибокому зв'язку із світом, перебуває у площині досконалості людської особистості. Розвинута здібність бачити прекрасне

і потворне в житті допомагає подолати “фатальну межу” контактів людина – природа, людина – суспільство, людина – людина і охоплювати моменти настрою, душевного стану людини. Ця функція включає й творчу стихію споглядання, метою якого є “збереження предметного світу, а ціною і платною – перетворення внутрішнього світу людини. Споглядання потребує об’єднання запитання: “що я мушу зробити?” із запитанням – “яким я маю бути?” Воно знаменує межу переходу зовнішніх практичних дій у внутрішню смислотворчість і стан свободи” [1, с.28].

Особистісноорієнтована функція. Звернена на розвинення здатності “не потерять мира своего”, знайти “сродну працю” (Г. Сковорода), йти за своїм покликанням. У хрестоматії ця функція виявиться у подоланні гомологічного рівня її структури шляхом доповнення діалогічним, пов’язаним вже не стільки з художнім, а з естетичним началом, тобто таким, що виникає у процесі руху душі учня.

Для здійснення цієї функції передбачаємо обов’язково відокремлювати в творах шляхом коментарів та завдань елементи, що демонструють поведінковий, особистісно-психологічний та культурно-філософський рівні. Звичайно, тут має спрацювати багато методів. В основному їхня різноманітність надана у підручнику та робочому зошиті, але і хрестоматія може надати можливість використати метод біографічної рефлексії, який допоможе одержати пояснення власній культурній приналежності, ідентифікувати особистісні культурні стандарти; метод рольових ігор, основою якого є ігрове переживання в ситуаціях “нібито”, завдяки яким розвиваються здібності до сприймання норм і цінностей іншої культури, пропущені крізь себе; метод проектної роботи, що самостійно планується і здійснюється учнем. Цей метод дозволяє розширити “вузьку” територію свого Я за межі, у реальне життя, продемонструвавши власну фантазію і креативність мислення, активність і самостійність. У такий спосіб проектна робота надає процесу навчання особистісноорієнтований і діяльнісний характер. Дотичним до цього ж методу є метод дослідницької роботи, який сприяє оволодінню учнями активним пізнанням і набуттю особистісного досвіду творчої діяльності.

Але, як показує попереднє констатувальне дослідження та й вся існуюча сьогодні практика, майже нічого не варті ці функції, якщо діти не володіють найнадійнішим началом входження людини у соціум – мовою, словом.

Естетична актуалізація мовних одиниць. Слово відбиває не лише конкретні об'єкти життя, які можна побачити, почути, а й переживання, прагнення, почуття, настрої. У людини має бути вибір слів, думок, аби великий віртуальний переворот, відкривши нові обрії, не поставив під сумнів чистоту мови, підмінивши її сурогатом, завдяки якому прояв художнього стає розмитим. Адже слово вимовлене характеризує не тільки людину, а й суспільство, в якому вона живе, це праобраз естетично організованого вчинку.

Передбачаємо, що поглиблена робота над словом – терміном, словом – поняттям сприятиме організації інтелектуальної діяльності, а опрацювання художніх творів великих майстрів або про великих майстрів буде супроводжуватися емоційним напруженням. Збалансованість емоційного та інтелектуального, гармонізація особистості учня допоможуть йому відчувати, переживати слово, а за ним і долю або твір митця, а не просто фіксувати його як зовнішню інформацію, що залишається нейтральною для учня. Тексти хрестоматії мають сформувати у старшокласників бажання знайти власне слово, а не запозичувати його в інших.

Є можливість привернути увагу учнів у процесі вивчення художньої культури і до каліграфії, або мистецтва шрифту – зв'язуючих елементів, орнаментальності тощо.

Ці функції будуть враховані у доборі матеріалу для хрестоматії, а можливо, виникнуть й нові, потрібні для естетичного становлення старшокласників.

Література

1. Кримський С.Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации // Вопросы философии. – 1992. - №12. С.21-28.
2. Новейший философский словарь. – Минск: Интер-прессервис, 1998. – 1012с.

Статья раскрывает функции содержательного наполнения хрестоматии по художественной культуре для 11-го класса. Сбалансированность эмоционального и интеллектуального, гармонизация личности ученика помогут ему чувствовать, переживать слово, а за ним и судьбу или произведение художника, а не просто фиксировать его как внешнюю информацию, которая остается нейтральной для ученика. Тексты хрестоматии должны сформировать у старшеклассников желание найти собственное слово, а не заимствовать его в других.

Ключевые слова: художественная культура, архитектоника, старший школьный возраст.

The article discloses the functions of content filling of the reader on artistic culture for the 11 th form. Balance of emotional and intellectual, harmonization of a student's personality will help him to feel, experience the word, and thanks to it the fate or work of the artist, but not simply to fix it as external information which remains neutral for a student. Texts of the reading-book must form the senior pupils' desire to find their own word, but not to adopt words of the others.

Keywords: artistic culture, architectonics, senior school age.

Міропольська Н.Є. – доктор педагогічних наук, професор, зав. лабораторією естетичного виховання Інституту проблем виховання АПН України (м. Київ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Шевченко Г.П.

УДК 37.018.552(73)

A TAXONOMY FOR IDEAL EDUCATION IN THE USA

O.S. Pavlova

This paper examines the types of educational establishments within the USA which are providing an “ideal education” and proposes taxonomy for an ideal education created from a number of different pedagogical, social and environmental factors which are driving the educational establishments in the USA.

Keywords: educational establishments, taxonomy of ideal education, social factors, environment.

The modern world is being dramatically and dynamically changed by global interdependence, new scientific and technological innovations, multi-cultural encounters, and changes in the balance of economic and political power. In this fast changing world an ideally educated person must be capable of making choices